

Η ΑΝΤΙΦΑΣΗ
ΩΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Εξαρμενία Παππά

Η αντίφαση θεωρείται ως η μη συμβατότητα ή αλληλοαποκλεισμός ανάμεσα σε δύο όρους, δύο θέσεις ή δύο φαινόμενα, η ενότητα των οποίων Δεν είναι δυνατή ή μη επαρκής στην πραγματικότητα.

Η ίδια η φύση της ανθρώπινης ύπαρξης είναι αντιφατική, όχι μόνο καθώς δέχεται να ζει, να εξελίσσεται και να δημιουργεί γνωρίζοντας ότι κάποια στιγμή θα πάψει να υπάρχει, αλλά και καθώς αποτελείται από έμφυτες αντιφατικές τάσεις: η τάση να δημιουργώ και η τάση να καταστρέφω, η τάση να αγαπώ και η τάση να μισώ, η τάση να σχετίζομαι και να δημιουργώ δεσμούς και η τάση μου να προστατέψω την ατομική μου φύση αναζητώντας την απόσταση και την αποδυσμεση.

Ο Ηράκλειτος μίλησε για το πώς η ουσία του Είναι βρίσκεται στην αντίφαση, καθώς το μόνο πράγμα που είναι σταθερό είναι η αέναη κίνηση και μεταβολή των πάντων. Ο κόσμος βρίσκεται σε ένα διαρκές Γίγνεσθαι. Πίσω από τις διαφορές, τα παράταιρα και τα ασυμβίβαστα υπάρχει μια βαθιά ενότητα που την ονομάζει Παγκόσμια Αρμονία. Αν “το αυτό” εμφανίζεται ως “το άλλο” είναι γιατί το καθετί μεταπίπτει στο αντίθετο του και πάλι από αυτό σε μια νέα θέση. Η ζωή δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς το θάνατο, όπως και κάθετι χωρίς το αντίθετό του. Αυτός ο πόλεμος των αντιθέτων είναι απαραίτητος για την Παγκόσμια Αρμονία. Για τον Ηρακλειτο, η διαλεκτική είναι ένα διαρκώς ανανεούμενο γίγνεσθαι, όπου η θέση δημιουργεί την αντίθεσή και μέσα από αυτές γεννιέται η σύνθεση (Κουτούλας, 2017)

Από την άποψη της φαινομενολογίας, σχετικά με την έννοια του εαυτού, ο Hume (1978) εξέφρασε ότι όταν ο ίδιος έρχεται σε επαφή με τον εαυτό του, συναντά τη μια αντίληψη ή την άλλη, το κρυό ή τη ζέστη, το φως ή το σκοτάδι, την αγάπη ή το μίσος, τον πόνο ή την ευχαρίστηση. Αναφέρει ότι ποτέ δεν μπορεί πιάσει τον εαυτό του χωρίς να αντιλαμβάνεται κάτι. Καταλήγει λοιπόν, ότι η ενδοσκόπηση δεν αποκαλύπτει έναν συνεχές εαυτό, αλλά μια σειρά από διαρκώς εναλλασσόμενες νοητικές καταστάσεις. Έτσι ισχυρίζεται ότι δεν μπορούμε να έχουμε μια εντύπωση για τον εαυτό μας, ούτε μπορούμε να βασιστούμε στην έννοια του εαυτού ως μια μόνιμη αντίληψη. Αυτό θέτει το ερώτημα του πώς ενοποιούνται οι διαφορετικές καταστάσεις συνειδητότητας εάν δεν υπάρχει η έννοια του εαυτού. Σύμφωνα με τον Kant (1929) χρειάζεται να δεχτούμε την έννοια του εαυτού καθώς αποτελεί προϋπόθεση της εμπειρίας, αλλά στην ουσία δεν μπορούμε να τον συλλάβουμε και το ονόμασε το υπερφυσικό Εγώ (transcendental I).

Ο G.Francesetti (2018) προτείνει την έννοια του φαινομενικού πεδίου (phenomenal field) που διαφοροποιείται από το φαινομενολογικό πεδίο (phenomenological

field) που συνδημιουργείται ανάμεσα στον θεραπευτή και τον θεραπευόμενο και το οποίο μπορούμε να παρατηρήσουμε και να αναρωτηθούμε πάνω σε αυτό. Ονομάζει φαινομενικό πεδίο τον ορίζοντα όλων των πιθανών μορφών που μπορούν να αναδυθούν στη συνάντηση θεραπευτή-θεραπευόμενου. Εμπεριέχει τις πιθανότητες (πολλές μορφές εμπειρία μπορούν να αναδυθούν) και τους περιορισμούς (Όχι όλες οι μορφές εμπειρίας μπορούν να αναδυθούν) και εκτείνεται στο χώρο και στον χρόνο όσο μπορεί να επιφέρει μια διαφορά στην εμπειρία. Το φαινομενικό πεδίο δεν επηρεάζεται μόνο από ό,τι μπορούμε να αντιληφθούμε από τις 5 αισθήσεις μας, αλλά και από τις εμπειρίες μας και τις προσδοκίες μας. Το πως μας επηρεάζει η παρουσία ενός αγαπημένου προσώπου στο διπλανό δωμάτιο ή το πως ο χρόνος φαίνεται να διαστέλλεται όταν υπάρχει ένα καταθλιπτικό πεδίο αποτελούν παραδείγματα της εμπειρίας αυτού το πεδίου, που σχεδόν μπορούμε να νιώσουμε την ύπαρξή του. Στο φαινομενολογικό πεδίο ο θεραπευτής δεν μένει απλά να επηρεαστεί από αυτό που συμβαίνει, αλλά το βλέπει με περιέργεια και διερευνά την σκοπιμότητά του.

Καθώς το φαινομενικό πεδίο εμπεριέχει πολλές πιθανότητες εμπειρίας αυτό σημαίνει ότι αντιφατικές και διαφορετικές εμπειρίες μπορεί να αναδυθούν ανάμεσα στο θεραπευτή και τον θεραπευόμενο. Ο G. Francesetti (2018) αναφέρεται στα φαινόμενα συνηχησης (resonance) που αποτελούν τα συναισθήματα που νιώθει ο θεραπευτής και που μπορεί να είναι αντίθετα από την εμπειρία του θεραπευόμενου πχ ο θεραπευόμενος να νιώθει λυπημένος και ο θεραπευτής να νιώθει να βαριέται ή ακόμα και να νιώθει ενοχλημένος. Ακόμα και ο θεραπευόμενος μπορεί να βιώσει παρόμοια αντιφατικά συναισθήματα προς τον θεραπευτή. Συνήθως πρόκειται για σωματικές αισθήσεις, εικόνες ή αμυδρες φαντασιώσεις που αγγίζουν την επίγνωση της αίσθησης κι όχι τόσο σε κάτι που είναι άμεσα στην αντίληψη μας. Συχνά ο θεραπευτής μπορεί να ταραίζεται από αυτού του είδους τα συναισθήματα ή και να νιώθει ένοχος και να προσπαθεί να τα αποφύγει, αλλά αποτελούν σημαντικά στοιχεία του πεδίου που συνδημιουργείται. Καθώς το πεδίο συνδημιουργείται τα φαινόμενα συνηχησης έχουν κάτι να πουν για την σχέση που αναδύεται και δεν αποτελούν προβολές, παρά φέρνουν στην επιφάνεια διαχρονικά θέματα του σχετιζέσθαι.

Σε μια εκπαιδευτική ομάδα που μόλις ξεκίνησε ένιωθα βαριά ενέργεια στο σώμα μου και ο χρόνος να μην περνάει ενώ οι εκπαιδευόμενοι ήταν κυρίως ενθουσιώδεις που ξεκινούσαν κάτι καινούριο με κίνητρο και περιέργεια. Ενώ στην αρχή σκέφτηκα ότι μάλλον νιώθω αγχος που συναντώ αυτή την ομάδα για πρώτη φορά, στάθηκα με περιέργεια σε αυτή την αντίφαση ανάμεσα σε αυτό που ήταν στην άμεση αντίληψη μου και σε αυτό που ένιωθα και αναρωτήθηκα τι αναδύεται ως προς την σχέση εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου. Στη συνέχεια τα συναισθήματα μου έκαναν νόημα καθώς αναδύθηκαν αγωνίες και φόβοι όσων αφορά την δέσμευση και τις υποχρεώσεις των εκπαιδευομένων κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης. Αυτό το φαινόμενο με έκανε να σκεφτώ πως

συνδημιουργούμε το πεδίο της εκπαίδευσής φέρνοντας όλοι τις δικές εμάς εμπειρίες από προηγούμενες εκπαιδεύσεις καθώς και τις προσδοκίες μας για αυτό που θα συμβεί.

Μέσα στην διαδικασία της εκπαίδευσης μπορεί να αναδυθούν ποικίλες και αντιφατικές εμπειρίες στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο που αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα ενός πεδίου που συνδημιουργείται με βάση την αρχή της διυποκειμενικότητας. Ως εκπαιδευτρια μπορεί να νιώθω ταυτόχρονα τον ενθουσιασμό για τον συντονισμό μιας ομάδας και τον φόβο για το εάν θα ενδιαφέρονται για ό,τι έχω να πω. Νιώθω να θέλω να δημιουργήσω μέσα από αυτόν τον ρόλο και ταυτόχρονα την τάση να θελω να είμαι εκπαιδευομένη παρα εκπαιδευτρια. Αντιστοίχα, οι εκπαιδευόμενοι μπορεί να νιώθουν αποφασισμένοι για την επιλογή του να εκπαιδευτούν στη Gestalt και ταυτόχρονα φοβό για το πώς η εκπαίδευση θα επηρεάσει τη ζωή τους. Μπορεί να αμφιταλαντεύονται ανάμεσα στη δέσμευσή τους για την προσωπική τους θεραπευτική διαδικασία και την τάση τους να μην θέλουν να γνωρίσουν περισσότερο ή να αμφισβητούν την αλήθεια αυτής της διαδικασίας.

Για να κατανοήσουμε την εμπειρία της εκπαίδευσης χρειάζεται να έχουμε μια στάση περιέργειας και ευαισθησίας στο αναπτυξιακό, σχεσιακό και πολιτισμικό πλαίσιο που φέρνει ο καθένας και πώς αυτά επηρεάζουν το ένα το άλλο. Σκέφτομαι πώς στην εκπαιδευτική διαδικασία όλοι φέρουν διαφόρων ειδών παιδείες που έχουν λάβει από την οικογένεια, το σχολείο και την κοινωνία σε ένα πλαίσιο που δίνει την ευκαιρία για πολλές διαφορετικές και αντιφατικές εμπειρίες να αναδυθούν.

Πολλές φορές τείνουμε να βλέπουμε με καχυποψία εμπειρίες που είναι αντιφατικές ή αντίθετες με τις προσδοκίες μας και προσπαθούμε γρήγορα να δώσουμε εξήγηση, να κρίνουμε ή να αποφύγουμε αυτό που συμβαίνει. Σύμφωνα με την D. Orange (2011) περνώντας από μια ερμηνευτική στάση καχυποψίας σε μια ερμηνευτική στάση εμπιστοσύνης, φεύγουμε από μια θέση απόδοσης ευθύνης και ενοχής και προσπαθούμε μαζί με τον άλλον να κατανοήσουμε πώς έχει διαμορφωθεί ο Εμπειρικός του κόσμος και πώς μαζί μπορούμε να τον αναδιοργανώσουμε.

Το φαινόμενο της αντίφασης που αναδύεται από το διυποκειμενικό πεδίο αναδύει την δυσκολία που μπορεί να έχουμε ως εκπαιδευτές και θεραπευτές να δεχτούμε την πολυπλοκότητα και ερωτήματα που μένουν αναπάντητα χωρίς να φτάνουμε σε κάποιον συμπέρασμα. Η D. Orange (2006) πιστεύει ότι εάν δεν καλωσορίσουμε την πολυπλοκότητα και σταθούμε μόνο στις συγκεκριμένες ιδέες που έχουμε είτε θα ζούμε στην απομόνωση ή θα προσπαθούμε να κυριαρχήσουμε πάνω στις ιδέες των άλλων. Η πολυπλοκότητα περιλαμβάνει τόσο την αλληλεπίδραση των συστημάτων όσο και την εμπειρία του κάθε ανθρώπου ξεχωριστά.

Ἡ πολυπλοκότητα προκαλεί τη θέση εξουσίας του εκπαιδευτή ή την σταση οτι τα ξέρει όλα. Μας διδάσκει να ειμαστε ανοιχτοι στη σοφια του άλλου και να εναλλασω τη θεση μου από εκπαιδευτης σε εκπαιδευομενος. Μας διδάσκει επίσης ότι η ίδια παρέμβαση δεν θα έχει την ίδια επίδραση στον κάθε άνθρωπο κι ότι μικρές αλλαγές μπορεί να έχουν σημαντικές επιδράσεις.

Το να δεσμεύομαι στον διάλογο και να μενω στην άβολη κατάσταση που δημιουργούν οι αντιφάσεις φέρνει περισσότερο ζωή και ολότητα στο εδώ και τώρα.